

Manuel ARDIT / Anna M. COLL / Antoni ESPINO LÓPEZ /
Sebastià FAJAL I MERCADER / Enrique GIMÉNEZ LÓPEZ /
Montserrat JIMÉNEZ SUREDA / Josep JUAN VIDAL / Joaquim E.
LÓPEZ I CAMPS / Romà SEGUI FRANCÈS / Vicent TEROL I REIG

editorial  afers

ISBN 84-95916-50-9



9 788495 916501

afers
fulls de recerca i pensament

*De Guerra de Successió i intendència
al Regne de Mallorca*

Anna M. Coll

52

La Guerra de Successió

2005

ANNA M. COLL

Universitat de les Illes Balears

De Guerra de Successió i intendència al Regne de Mallorca

L'expedició i l'organització de la intendència de les tropes borbòniques

Una vegada decidida la contesa a Catalunya al setembre de 1714 a favor de les tropes borbòniques, l'objectiu era la consecució del regne de Mallorca, encara a les mans austriacistes. Els preparatius per a l'expedició de conquesta s'iniciaren a la fi de l'any 1714 i, a causa de la participació de l'exèrcit francès en l'expedició de conquesta, a la tasca preparativa a Barcelona aviat s'adcriviren els cossos d'intendència francesos, juntament amb intendants, com a «*commisaires provinciaux*», «*commisaires ordinaires*» i «*commisaires extraordinaires*». En concret, des de l'abril de 1715 s'havien desplaçat a Barcelona per a aquest fi quatre comissaris provincials (Foreau, Fauré, Padeloup i La Carnoye Laisné), vuit comissaris ordinaris (Fontaine Chambault, De l'Ecluse, Legrand, le Chevalier Dabouville, Dabouville Laisné, Bonnefond, Sabrevois i Geofroy) i dotze comissaris extraordinaris (Launay, Crousseboris, La Carnoye, Moncontour, Villencure, D'Autray, Deshaulles, Curmel, Valrer, La Bodiniere, Canet de Clugny, Leure i Chapellas). Ells van estar presents en els preparatius de les conquestes a causa de la complexitat del maneig de les tropes franceses i espanyoles¹.

* Aquest treball forma part del projecte d'investigació finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia, BHA2002-00352, «Elites de poder y grupos sociales en la Mallorca moderna».

¹ Archivo General de Simancas (AGS): Guerra Moderna (GM), 1.811. Amb data 16 de juliol de 1715 i des de Marly, monsieur Vorsin remet una relació dels sous dels oficials de l'artilleria de França que es van enviar per a l'expedició de Mallorca; remesa a Patiño del 17 de juliol.

Hi van intervenir els batallons de Castella (1r i 2n), Guadalajara (1r i 2n), Navarra i Llobardia per part espanyola i per part francesa, els tres batallons de Coutren, Basin i Beauvais, i els regiments de la corona i la marina juntament amb els de Milà, Comesford i Macautif, a més de la cavalleria dels regiments del Rosselló vell, Bandoma i Dracs de Bandoma². Fou una expedició de pressupost considerable que va acumular un deute distribuït entre els pagaments a tropes espanyoles, tropes franceses i embarcacions que col·laboraren en el desembarcament, el pagament del qual es va demorar al llarg del 1715 (al setembre encara es devien 46.483 doblons als amos de les embarcacions, sobretot estrangers)³.

El tresorer Antoni Escofet recull els salaris de febrer a juliol corresponents al cos ministerial de la intendència de la manera següent: Francisco Salvador de Pineda, comissari ordinador, 8.788 rals de billó; Leonardo Martín, comptador de l'exèrcit, per a ell i oficials, 10.985; Josep Laudes, assessor, 3.515; Antoni Escofet, tresorer de l'exèrcit, per a ell i oficials, 17.576; i el tresorer de França, monsieur Colard, una paga líquida de 100 escuts d'ordre del cavaller d'Asfeld, 1.000⁴.

La campanya de conquesta de l'illa, els últims preparatius de la qual trobam al juny, va ser organitzada per Patiño, que va preveure un trasllat de l'expedició des del port de Barcelona fins al de Mallorca amb una durada de trenta a quaranta hores depenent del vent. Hi participarien tropes espanyoles i franceses. Després de vuit dies, s'aconseguia que totes les places es rendissin. Un dels primers problemes per a les tropes fou la falta de provisions, tant a Palma com a Alcúdia a la seva arribada, una cosa que semblava increïble ja que les tropes resistents durant els vuit dies de tensió haurien de tenir subsistències. Segons les indagacions realitzades pel comissari ordinador, no quedava clar si se les havia emportades el marquès de Rubí a Sardenya o si els naturals de l'illa les havien venudes. De tota manera, les tropes austriacistes de l'illa, juntament amb les tropes alemanyes, havien subsistit gràcies a un forner que subministrava racions de pa a causa de la manca d'un proveïdor designat per a això. Una vegada en l'illa, serà el comissari de guerra i director de la provisió de l'exèrcit, Rameau, que, com a membre de les tropes encapçalades pel cavaller d'Asfeld, intentarà portar a terme les diligències competents en benefici de la reial hisenda, en concret la inspecció de magatzems i provisions per a les tropes.

² AGS: GM, 1.638, Antoni Escofet, tresorer de l'exèrcit, Palma (27-VII-1715), «Estado de lo pagado a las tropas».

³ AGS: GM, 1.811, carta de J. Patiño al marquès de Grimaldo. Aquí es reflecteix la complexitat de calcular mitjançant desglossament de paga i préstec mensuals de tropes destinades a l'illa, embarcacions que van servir a nòlit i despeses de Marina pertanyents a esquadra i preparació de vaixells.

⁴ AGS: GM, 1.811, «Estado de lo Pagado a las tropas. Empleados de la Artillería, Hospitales y víveres. Plana Mayor, Gastos de Almacenes, Marina, correos, compras y otros causados en la expedición de este Reyno desde el 1 de febrero de 1715 hasta el de la fecha con declaración del caudal que ha entrado en la Tesorería, como el existente», Antoni Escofet (27-VII-1715).

Tota la qüestió de la intendència es recull a través de diverses relacions com l'enviada sobre dependències de Mallorca en les quals es manifesta aquesta preocupació⁵. A més de la supervisió i organització d'hospitals, tenim com a gran prioritat el proveïment de les tropes. Així, el comissari ordinador Francisco Salvador de Pineda serà l'encarregat de remetre una relació del consum de queviures, així com també els existents als magatzems, en què se sol·licita que remeti una relació dels grans existents a l'illa, el seu preu i les seves expectatives. Del que relata, es pot afirmar que el panorama era més aviat trist: «*puedo decir a V.S. que nunca la isla de Mallorca, aún en los años más abundantes produce más trigos que los precisos para el sustento de sus naturales. Los precios a que hoy día corren son de 5 pesos el saco de cuartera y media, que hacen 22 zeleminos y 1/2 de medida de Castilla, que son cerca de dos fanegas y en este año no puede haber disminución...*»

Eren uns moments on es feia difícil el fluid proveïment del calculat com a consum diari de la guarnició de places i de les altres tropes que ocupaven les illes equivalent a 4.500 racions. Aquesta absència de queviures justificava encara més les crides a un prompte trasllat cap a Catalunya de les tropes no necessàries, la qual cosa alleujaria la confusió sobre passar revista a les tropes i fer balanços. Després de la conquesta de l'illa un dels temes prioritaris era el proveïment immediat de les tropes, no exempt de problemes⁶. Amb aquest objectiu, Salvador de Pineda, com a comissari ordinador dependent de la intendència de Patiño⁷, és l'encarregat de certificar la quantitat de farina existent, amb una relació de les racions de pa i els dies que pot durar per a la subsistència de les tropes de guarnició, el preu del blat i l'ordi. A més a més, apareix com a primordial la necessitat de passar revista a les tropes i fer balanços i els pagaments a tots aquells que havien participat en l'expedició, ja que el continu moviment tendeix a la confusió i al desordre⁸.

⁵ AGS: GM, 1.811, «Copia de la relación del trigo, harina y cebada que ha entrado en poder del Pagador Isidro Montero, de las presas hechas en el año 1715, y de los granos, víveres y demás géneros que en dicho año se han hallado en la Isla de Ibiza».

⁶ AGS: GM, 1.811: «*Por los estados que se me han remitido no consta haberse hallado ni en Palma ni en Alcudia cantidad alguna de víveres, y aún aseguran las cartas particulares no los había, sin embargo que parece increíble pues las tropas que había de guarnición en Palma debían tener alguna providencia para su diario sustento, lo cual en los 8 días de tensión, o había consumido la misma guarnición, o aprovechando el marqués de rubí u otros particulares. Sólo de la Isla de Ibiza se me ha remitido el adjunto estado de granos que se ha hallado de las presas hechas por los piratas...*»

⁷ E. ESCARTÍN SÁNCHEZ: *La intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*, Barcelona:1995, p. 341. Seran diversos els intendents encarregats de l'illa fins al nomenament del seu primer intendent el juliol de 1718: José Patiño, entre març de 1713 i setembre de 1715, Nicolás Gómez de Hinojosa, com a interí fins a gener de 1716, de nou José Patiño, fins a la fi de 1716, José Pedrajas, fins a desembre de 1717, i Rodrigo Caballero, fins a setembre de 1720.

⁸ AGS: GM, 1.811. «*Por falta de Comisario, e imposibilidad de juntarse batallones por aquella rebelión, se ha faltado algunos meses a pasarles revista, y para que se puedan ajustar las*

Des de Barcelona Patiño va mantenir una correspondència pràcticament monotèmica en totes les seves cartes entre juliol i final d'any. Així, amb l'objecte de conèixer-se la relació de cabals de la tresoreria, Patiño reclama un extracte reiteradament no només dels cabals distribuïts a les tropes sinó també dels que s'han remès per a les despeses i subsistència de les tropes de Mallorca, com també la destinació d'aquests cabals, ja que s'havia de pagar els oficials d'artilleria francesos i tots aquells que havien intervingut en la conquesta de l'illa⁹.

Cal dir que, una vegada estabilitzada la situació, quedava a l'illa un estat major de Palma, un comandant general, un tinent de rei, dos sergents majors amb ajudant i un capità de portes; a Alcúdia, un governador, un tinent de rei i un guarda del magatzem de queviures; i a Eivissa, un comandant i governador de fortalesa, un capità de portes i dues guardes de magatzems. L'any 1718, l'intendent Diego Navarro relata el govern existent fins a la seva arribada, format per la presència d'un regiment de Sòria amb dos batallons, una companyia d'artillers, deu destacaments de dracs (Frísia, Tarragona, Edimburg, Pavia, Lusitània, Numància, Belxia, Dublín, Sagunt, Batàvia), sota el comandament del comandant general el marquès de Casafuerte i els seus oficials, a més d'una llista de governadors i ajudants de castells, i la intendència del comissari ordinador Clemente de Aguilar i el comissari de guerra José Fajardo¹⁰.

El període dels comissaris ordinadors: 1715-1718

Fins a l'ordenança del 4 de juliol de 1718 on es recullen les intendències d'exèrcit i província, l'illa queda a les mans de dos comissaris ordinadors vinculats a la intendència de Catalunya, que són denominats «Comisario Ordenador de los Ejércitos de su Magestad, Superintendente General de las Rentas Reales de este Reyno de Mallorca, e

cuentas (...) que los tesoreros presenten sus cuentas y en ellas los ajustes de las tropas». Patiño a Grimaldo, Barcelona (14-VII-1715).

⁹ AGS: GM, 1.811, Patiño a Salvador de Pineda (18-VIII-1718). «Señor mío, en carta de 10 de este mes se sirve decirme de orden del Rey, que haga formar luego dos relaciones, una de caudales que en primero de enero existía en poder del tesorero general, y el que recibió después hasta fin de junio para el Pagamento de las Tropas, y gastos del ejército con declaración del que se envió de la Corte, y el que percibió en este Principado distinguiendo por lo que toca a éste la cantidad que se percibió de cada efecto, y en particular de las imposiciones con separación de la atrasada y corriente, y la otra relación del caudal que se envió con aplicación precisa a la paga de las tropas destinadas a Mallorca y gastos de aquella empresa. Que remita otras dos relaciones correspondientes a las referidas de lo que en el mismo tiempo se distribuyó en las tropas y gastos, expresando la naturaleza de estos, y lo que en cada mes recibieron aquellas por su Prest y Paga que también envíe otra relación muy distinta de lo que se debe a las embarcaciones que sirvieron a flete, y por todos los gastos hechos con motivo de la empresa de Mallorca...»

¹⁰ AGS: GM, 1.638, Palma (4-X-1718), Diego Navarro, «Estado del caudal rezivido y distribuido por la Pagaduría de aquel reino en el mes de Agosto, y el que quedaría existente».

*Islas adyacentes con el encargo de la Intendencia de la Guerra en el mismo Reyno»*¹¹. En els primers anys que comprenen conquesta i organització politicoadministrativa de l'illa, formen el cos ministerial de guerra i hisenda el comissari ordinador Clemente de Aguilar, amb un sou de 250 escuts mensuals, el comissari de guerra José Fajardo, amb 150 escuts, el comptador de guerra i hisenda Leonardo Martín García, amb 125 escuts mensuals, el tresorer Antoni Escofet, amb 100 escuts, l'assessor de guerra Josep Bassa, amb 40 escuts, el jutge de competències Pedro Gerónimo de la Pena, amb 155 lliures a l'any de salari, l'assessor d'Eivissa Juan de Rianbao, amb 150 lliures a l'any, i l'oficial de llibres del patrimoni i secretari Pedro Antonio Saso, amb 16 pesos i 52 rals¹².

El primer comissari ordinador va ser Salvador de Pineda¹³, qui va posseir el càrrec de comissari de guerra des de la instauració del cos¹⁴, com a encarregat de les armades de Galícia i Aragó. Després del seu ascens a comissari ordinador el 20 de febrer de 1711, va exercir les seves funcions a l'armada dintre del Principat de Catalunya, i participà en l'expedició de la conquesta de Mallorca, on romangué i on fou nomenat superintendent de rendes reials de Mallorca el 24 de febrer de 1716¹⁵, un càrrec que ocupà fins a la fi de 1717 quan es traslladà a Sardenya¹⁶, reconquistada feia poc per Espanya, i allà s'hi va estar fins al 16 d'agost de 1718, quan va ser transferit a la intendència de Sicília, fins a l'evacuació de l'illa en 1720¹⁷. Després d'això exercí les funcions d'intendent de l'expedició de Ceuta, on assolí el seu gran èxit professional en aconseguir la intendència de l'armada i regne de València amb corregiment¹⁸. Allà començaren els problemes: se l'acusà de prevaricació en la visita que va efectuar a la seva administració Luis López Mesia, marquès de Risco, i fou expulsat de València i suspès d'ocupació el 9 d'abril de 1735; a més, la seva residència fou designada a Horcajo pendent del sumari obert pel marquès de Risco, oïdor de l'audiència de València i encarregat del corregiment *per interim*. La intendència en aquests moments és cedida a Juan Verdes Montenegro. El procés va ser breu i Francisco Salvador,

¹¹ Arxiu del Regne de Mallorca (ARM): Doc. Impresa (1717).

¹² AGS: GM, 1.638, tresorer Antoni Escofet (20-IX-1717), «Estado de lo pagado a las tropas del hospital, plana mayor y otros gastos...».

¹³ Nascut en 1670 i mort a la Corunya el 3 de setembre de 1745. F. ABBAD i D. OZANAM: *Les intendants espagnols du XVIII^e siècle*, Madrid:1992, p. 157.

¹⁴ Arquivo Histórico Nacional (AHN): Estado, llig. 277, exp. 46. El juliol de 1705, s'estableix la distribució dels comissaris reials de guerra que han de passar als exèrcits i places fortes; el comte de Moriana va pagar els designats 100 pesos per al seu viatge amb posta. Després d'això se'ls pagà com a sou 100 pesos cada mes, a partir de l'1 de juliol de 1705. Aquest document es destina a Galícia per a Francisco Salvador de Pineda, com a segon en ordre després de Josep Aras.

¹⁵ AGS: Dirección General del Tesoro (DGT), inv. 10, llig. 15.

¹⁶ AGS: DGT, inv. 24, llig. 267. Amb un sou de 50.000 rals de billó anuals.

¹⁷ AGS: GM, 2.355.

¹⁸ F. ABBAD i D. OZANAM: *Les intendants...*, op. cit., p. 157.

absolt¹⁹, va ser nomenat intendent de l'armada i el regne de Galícia, així com també corregidor de la Corunya i Betanzos, on morí en servei el 3 de setembre de 1743²⁰. Aquí també tingué alguns problemes, aquesta vegada amb l'oïdor degà²¹.

El segon comissari ordinador serà Clemente de Aguilar. Entre 1691 i 1703 havia estat en l'armada espanyola a Flandes en qualitat d'entretingut, com a comissari extraordinari de mostres de les oficines del sou, secretari de comandància d'infanteria i comissari de guerra als districtes de Nivelles, Malines i Brussel·les²². En retornar a Espanya, en 1703, el trobem com a comissari reial de mostres de l'armada d'Extremadura, i com a comissari de guerra des de la creació d'aquest cos a la península en 1705²³. El 9 de gener de 1707 és nomenat a Sevilla comissari ordinador de l'exèrcit d'Andalusia. Entre aquesta data i el 1718, és destinat a diversos exèrcits: en 1709, a l'exèrcit d'Extremadura, el desembre d'aquest any a Galícia, l'abril del 1710 a Aragó, el 1712-1715 a Port de Longon²⁴, el 1716 a Catalunya, i el 1718 a Mallorca²⁵. La seva tasca, controlada des de Catalunya, era bàsicament aconseguir el control necessari després del recent conflicte, intentant aplicar les diverses mesures econòmiques i impositives que responien a les necessitats de la hisenda reial²⁶.

Des de l'illa va preparar la marxa a la seva nova destinació amb les funcions de comptador de l'armada i del regne d'Andalusia, concretament per al càrrec de comptador principal de la intendència de marina de Cadis²⁷, amb residència a la mateixa ciutat²⁸, un càrrec que no ocupà, ja que fou nomenat intendent de Sardènia el 25

¹⁹ P. MOLAS RIBALTA: «Sátira política a València el 1735», a DD.AA.: *Homenatge al doctor Sebastià Garcia Martínez*, València:1989, pp. 313-326, p. 319.

²⁰ F. ABBAD i D. OZANAM: *Les intendants...*, op. cit., p. 157.

²¹ Reial decret del 12 de març del 1740, «Sobre preferencia entre los Intendentes, y Ministros de las Chancillerías y Audiencias». S'exposa que «informado de los motivos que tuvo el Consejo de Castilla para despachar dos Provisiones con fechas 13 de junio y 9 de septiembre del año pasado al Conde de Itre, Capitán General de Galicia, y del que precedió, para que en consecuencia de la última, defendiese el Intendente de aquel Reyno, D. Francisco Salvador de Pineda; que el Oidor Decano de la misma Audiencia, no le prefiriese en asiento, y firma como lo solicitó; y (...) he resuelto que desde luego disponga el Consejo se observe a la letra lo que tengo declarado en el punto que se trata...» J. A. PORTUGUÉS: *Colección general de las ordenanzas militares*, Madrid:1765, t. X, tit. 1, p. 157.

²² F. ABBAD i D. OZANAM: *Les intendants...*, op. cit., p. 46.

²³ AHN: Estado, llig. 277, exp. 46. Nomenament per a Andalusia de Climent d'Aguilar.

²⁴ Romandrà aquí fins al febrer del 1715, quan és substituït en la guarnició pel comissari Gaspar Ramírez de Arellano i és destinat a Catalunya, on es troba el seu patrocinador, Hinojosa. AGS: GM, llig. 1.811.

²⁵ F. ABBAD i D. OZANAM: *Les intendants...*, op. cit., p. 140.

²⁶ Arxiu Municipal de Palma (AMP): Actes de l'Ajuntament, «Arrendamiento General de la Renta de la Nieve en el Reyno de Mallorca, así de consumo, como de extracción» (18-II-1718), «Reglamento de Capítulos y condiciones con que se publica el Arrendamiento General de la Renta de Aguardiente en el Reyno de Mallorca» (2-III-1718) i «Medidas coercitivas para su cumplimiento y buen recaudo» (15-III i 2-V-1718).

d'agost del 1718²⁹. Va rebre una contraordre que li ordenava que s'embarqués immediatament cap a aquesta destinació amb un sou de 500 escuts a l'any. Allà va iniciar una desafortunada gestió i es va guanyar l'animadversió social i institucional³⁰; va ser traslladat a Espanya al març de 1720 per a ocupar la intendència de València. La faceta de personatge de caràcter volàtil i conflictiu ens és reportada en diversos articles, com el d'E. Giménez i J. Pradells³¹, que ens parlen del seu nomenament per als càrrecs de corregidor de València i intendent dels regnes de València i Múrcia, punt en el qual va iniciar una pugna personal amb Campoflorido. Una vegada a Espanya, acabà la carrera com a intendent general de l'armada i del Regne de València entre 1725 i 1727, i com a corregidor i superintendent de rendes reials de Granada i el seu partit unit entre 1728 i 1733³².

Després de Clemente de Aguilar, arriba el primer nomenament d'un intendent de l'exèrcit i el Regne de Mallorca, Diego Navarro Jáuregui, el 10 d'agost de 1718³³, que ocupà el càrrec fins al novembre de 1727, quan fou destinat a Lleó. Va ser el primer intendent de l'illa amb títol propi i, com a tal, el trobem en la documentació de l'època³⁴. Diego Navarro i Jáuregui va ser batejat a Sevilla el 28 de febrer de 1682, i morí pel 1738. Era fill de Manuel Navarro (n. 1658), cavaller de Santiago i natural de Valladolid, i de María de Jáuregui, nascuda a Sevilla el 28 de setembre de 1661.

²⁹ «Habiendo nombrado el rey por intendente de ese reyno y tropas de él a d. Diego Navarro y a v. m por Contador principal de la Intendencia de la Provincia de Sevilla, y del ejército de Andalucía, me manda S. M lo participe a V. M a fin de que luego más que llegue ahí el referido don Diego Navarro, le instruya, encamine a Cádiz, para servir este V. M del estado de esas dependencias empleo, pues los despachos, los encontrará V. M a su arribo en manos del comisario ordenador d. Juan de Casanova.» AGS: GM 2.355 (16-VIII-1718).

³⁰ A. CRESPO SOLANA: *La Casa de Contratación y la Intendencia General de la Marina en Cádiz (1717-1730)*, Cadis:1996, p. 65.

³¹ M. A. ALONSO AGUILERA: *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717-1720)*, Valladolid:1977, pp. 116-117. I amb un sou de 50.000 rals de billó anuals; AGS: GM, llig. 2.355.

³² *Ibidem*, pp. 116-117.

³³ E. GIMÉNEZ LÓPEZ i J. PRADELLS NADAL: «Conflictos entre la Intendencia y la Capitanía General de Valencia durante el reinado de Felipe V. Las denuncias de corrupción», *Studia Historica. Historia Moderna*, 7 (1989), pp. 591-599. Aquests autors ens refereixen a través de la correspondència d'aquests anys amb la Secretaria de Guerra (llavors a les mans de Baltasar Patiño) l'enfrontament entre Clemente de Aguilar i el capità general Campoflorido, amb una successió d'acusacions mútues de corrupció.

³⁴ F. ABBAD i D. OZANAM: *Les intendants...*, op. cit., p. 140.

³⁵ AGS: DGT, inv. 24, llig. 267.

³⁶ ARM: Lletres Reials (LR) 99, ff. 67v-68v, i ff. 69r-70r, «Título de Intendente del Reyno de Mallorca y tropas a D. Diego Navarro» (10-VIII-1718), i ARM: Doc. Impresa (8-I-1720), «D. Diego Navarro, Intendente General de Justicia, Guerra y Hazienda de este Reyno de Mallorca, e Islas adyacentes, Corregidor de la Capital de Palma y su Distrito, y juez privativo de la Real Renta del Tabaco de él y otros».

L'avi patern, Rodrigo Navarro, havia estat oïdor de la Reial Audiència de Sevilla. El 27 de juliol de 1709 va ser ordenat cavaller de l'orde de Santiago³⁵. Més tard el trobem a Lleó com a superintendent de rendes reials del partit de Lleó, corregidor i alcalde major del seu avançament. Allí sofrí la separació temporal del seu ofici arran d'una queixa d'Hernando González, recaptador de rendes provincials del regne de Lleó, contra Esteban García Hidalgo, el seu nebot i alcalde major, escollit per ell en 1738. Va ser restablert en el seu ofici, així com també el nebot³⁶. M. Ibáñez Molina recull un informe que es refereix a ell de la següent manera: «*La intendencia de Mallorca la sirve D. Diego Navarro con quien han ocurrido diversos cuentos en aquel reino y en Canarias de donde fue arrojado por su genio belicoso y poca madurez. Ignora las dependencias de su encargo por no ser de su profesión y le considero incapaz de continuar, conocida su insuficiencia.*»³⁷

Per a la comptadoria, ja en l'expedició trobem Leonardo Martín García, que s'havia traslladat el 1714 de Badajoz a Catalunya amb José Patiño, a l'assetjada ciutat de Barcelona, en funcions de tresorer general en primera instància, i després com a comptador general de guerra i hisenda amb l'exèrcit que va enviar el cavaller d'Asfeld a l'expedició de l'illa de Mallorca i les seves agregades, on va continuar en el seu exercici fins que sa majestat el va honrar amb el títol de comptador principal d'aquest regne i illes adjacents des de l'1 d'octubre de 1718, amb un sou de 1.500 escuts a l'any, el menor sou de tots³⁸. Fins a la fi de la possessió del càrrec en 1756, reiterades ocasions exercí com a intendent interí; destaca el període 1743-1751, durant el qual exerceix gairebé ininterrompudament³⁹. Tenint en compte que el seu sou només era de 1.500 escuts a l'any, en una carta del 4 de setembre del 1718 dirigida al rei⁴⁰ sol·licita una mica més de jornal, ja que troba un greuge comparatiu amb el tresorer, qui cobraria 2.000 escuts anuals i treballaria menys; i en una carta del 23 de març del 1723 al marquès de Castelar demana que se li iguali el sou al dels comptadors de Castella i Navarra i d'altres parts⁴¹. Aquesta comptadoria, a més del comptador

³⁵ AHN: Órdenes militares, Santiago, Expedientillos, tom II, exp. 5.694.

³⁶ AGS: DGT, inv. 24, llig. 267 (1-III-1738).

³⁷ Informe encarregat al marquès de Grimaldo, el qual va delegar en Campoflorido; AHN: Estado, llig. 749, «Informe sobre los individuos que servían las intendencias de guerra en 1723».

³⁸ AGS: GM, 1.745, i AGS: GM, 2.370. Amb un sou bastant inferior, per exemple, al del comptador de l'exèrcit i província de Sevilla, resident a Cadis, Blas Francisco de Vega, que cobrava 4.000 escuts de billó a l'any, amb un encarregat a Sevilla al seu compte que tenia un sou de 800 escuts.

³⁹ ARM: Doc. Impresa (1743-1751).

⁴⁰ AGS: GM, 1.638.

⁴¹ AGS: GM, 1.690. La situació es va agreujar entre 1718 i 1723: després de la conquesta de l'illa, al comptador se li va atorgar un salari baix a causa de l'existència d'un cos militar esquit, i després del seu nomenament oficial en 1718 es va quedar en 1.500 escuts anuals, amb els quals va intentar mantenir durant tres anys dos oficials, més un altre al compte de confiscats,

principal, estava formada, segons paraules de Leonardo Martín⁴², per tres oficials. Un d'ells s'encarregaria del reial patrimoni, el més dur treball a causa de la seva complexitat: duia el compte en cada vila o lloc en cadascun dels tributs, perquè cada particular fes el seu pagament. El segon oficial s'encarregaria de la guerra: balanços, llistes, lliurances, relacions i altres coses, l'estat de tot el que es paga, dels tres batallons, de l'artilleria, de l'hospital, de l'Audiència, els deu destacaments de dracs, per la qual cosa es feien balanços separats, i molts castells, torres i governs. El tercer oficial s'encarregaria de les rendes generals, duanes, aiguarent, paper segellat i neu: duia tot el que entrava al tresor per les rendes del tabac, sal i tot el que es referia a la pagadoria, el diari i altres llibres pertanyents a aquesta. El sou sol·licitat seria de quatre doblons al mes a cadascun.

D'altra banda, ja amb la creació de la comptadoria a l'octubre de 1718, es van traslladar del castell a una casa particular els llibres i papers del reial patrimoni sota el pretext que al castell no cabia l'oficina, la família del comptador ni els oficials, on sí que residien el comandant, el regent de l'Audiència i l'intendent. El tresorer tenia casa pròpia i el comptador una en lloguer, encara que als anys 20, a conseqüència de la seva precària situació i la incapacitat de pagar un lloguer de dotze doblons per any i mantenir el mateix salari als oficials, el comptador i la seva oficina es desplaçaren fins al castell, on s'habilità una quarta habitació⁴³.

Quant al tercer component del trident d'intendència, Antoni Escofet Aloy seria el primer tresorer del Regne, amb un sou de dos mil escuts⁴⁴, i comptà amb l'ajuda de dos oficials i un caixer per a la seva oficina. Era fill de Josep Escofet i Gràcia Aloy, residents a la ciutat de Figueres fins que en 1706, per la seva afecció a la causa borbònica, la van abandonar fugint amb la seva família primer cap a França i després residint vuit anys a la plaça de Roses. Antoni Escofet posseï el càrrec fins a la seva mort en 1772⁴⁵, sense deixar mai d'exercir en les seves funcions, com es reflecteix en els comptes de la tresoreria⁴⁶. En moments puntuals exercí de comptador interí (1756-1758)⁴⁷ i fou nomenat comissari ordinador honorari⁴⁸. Cal destacar la seva intensa imbricació en la societat de l'època i les més que interessants vinculacions

sense oblidar els dotze doblons anuals que pagava pel lloguer de la seva casa i oficina. En conseqüència, després de quatre anys, va haver de deixar en tresoreria la meitat del sou per pagar la seva obstinació.

⁴² AGS: GM, 1.638, Peticions formulades al rei (4-IX-1718).

⁴³ AGS: GM, 1.690, Diversa correspondència entre l'intendent i el comptador al marquès de Campoflorido entre els anys 1721 i 1724.

⁴⁴ AGS: GM, 1.811.

⁴⁵ ARM: Protocols Notarials (PN), R-1.189.

⁴⁶ AGS: DGT, inv. 16, guió 8, llig. 5.

⁴⁷ AGS: Secretaría y Superintendencia de Hacienda (SSH), 573, i ARM: Doc. Impresa (1756-1758).

⁴⁸ ARM: PN, R-1.189.

familiars, derivades d'una banda del seu matrimoni amb la Maria Morro i Ferrer de Sant Jordi, germana del quart comte de Formiguera i, d'una altra, de la vinculació matrimonial d'una de les filles d'Antoni, Gràcia, amb la família dels Net.

Aquesta fase intermèdia entre la conquesta i la promulgació de la reial ordenança del 4 de juliol de 1718 deixa que l'entramat administratiu funcioni i s'assentin les bases per al seu desenvolupament futur. La institucionalització dels càrrecs que hem vist aquí es produeix entre la fi de juliol i principi d'agost del 1718: comença el 26 de juliol, amb el nomenament d'Antoni Escofet, segueix el 10 d'agost de 1718 amb el nomenament del primer intendent a l'illa, Diego Navarro, i, per a completar el trident, el 16 d'agost de 1718 és nomenat Leonardo Martín⁴⁹. Així doncs, Mallorca es presenta estructurada com a intendència de província i exèrcit, en el grup de províncies que mantindran de manera contínua la institució.

Adaptació i canvis a la nova Mallorca borbònica

Al juliol de 1715, s'acaba la Guerra de Successió al Regne de Mallorca i, doncs, s'hi obre el període de govern borbònic. Les grans novetats es basen en el Decret de Nova Planta i en la instauració d'un diferenciat sistema de govern que elimina les antigues institucions dels Àustria per a transformar el seu contingut en noves figures com ara el capità general o l'intendent, que substitueixen el virrei i el procurador general, respectivament. Per a nosaltres, és aquesta segona figura la que genera més expectació per la novetat que implica i perquè, lluny d'absorbir tan sols el contingut d'una antiga institució, és acompanyada de potestat en quatre àmbits: hisenda, exèrcit, justícia i policia; i en el nostre cas, implica erigir-se com a autoritat presidencial d'una altra nova institució: l'Ajuntament borbònic. El Regne de Mallorca va entrar des d'un primer moment dintre del grup d'intendències d'exèrcit, i això va suposar un repte per a intentar millorar la seva situació caracteritzada per importants problemes agraris i de proveïment, sense aportar massa riqueses al tresor reial i amb una població escassa d'uns 25.000-30.000 habitants, segons refereix la documentació de 1715. Així mateix, tenia unes exportacions mínimes, 18.000 lliures, enfront de les importacions, que ascendien a 230.000 lliures.

Després de la Guerra de Successió, es desenvolupa el procés de trasllat de competències, amb la conseqüent desaparició de determinats càrrecs i la implantació de nous, així com també la reestructuració de l'organigrama de l'administració en la hisenda borbònica; tot això en relació amb la integració de poders en la figura gresol de l'intendent. El control econòmic de l'illa queda sota la jurisdicció de la intendència de Catalunya (en primera instància, de Patiño), amb un procés inicial que comprèn la presència a l'illa dels comissaris ordinadors Francisco Salvador de Pineda i Clemen-

⁴⁹ AGS: GM, 1.638.

te de Aguilar, i que culmina en el nomenament del primer intendent per a l'illa, Diego Navarro Jáuregui, a l'agost de 1715.

Mallorca correspongué al grup d'intendències d'exèrcit i per això, sense interrupcions com en el cas de les de província, mantingué una línia evolutiva contínua que permet un estudi més complet. Aquesta nova institució ha d'entendre's com una resposta a les necessitats concretes de l'exèrcit, la seva organització i el seu control econòmic (funció embrió d'aquesta nova institució), i així mateix com la nova eina per a controlar més i millor els assumptes d'hisenda. A aquesta còmoda ambivalència, a aquesta funció frontissa entre dues secretaries diferents (Guerra i Hisenda), cal afegir la importància de l'assumpció del càrrec de corregidor de la capital, que ajuda en el control impositiu de la ciutat. En un primer moment, el problema essencial va ésser la integració de l'antiga organització hisendística en la nova estructura. Fins llavors, el reial patrimoni era gestionat pel procurador general⁵⁰, un càrrec estudiat per Josep Juan Vidal⁵¹, substituït ara per l'intendent. Aquell era l'encarregat de l'administració de la reial hisenda al Regne de Mallorca i coordinava la tasca d'altres oficials reials com ara batlles, veguer i mostassaf; a més, mantenia una àmplia jurisdicció en matèria d'hisenda i sobre aquelles persones relacionades amb ella.

L'informe elaborat per Francisco Salvador de Pineda, comissari ordinador de l'illa, i remès al rei per l'intendent Patiño⁵² ens il·lustra sobre l'organització administrativa del Regne. Així doncs, la hisenda dels Àustria havia estat a càrrec d'una junta patrimonial, formada pel procurador reial, que era el president, i que correspondria a l'ocupació de batlle general que tenia el consell de la batllia general a Catalunya, el regent de la Reial Audiència, l'advocat fiscal patrimonial, un assessor general i un mestre racional, juntament amb altres subalterns (un tresorer, un coauditor del mestre racional, un caixer, un arxiver, un guarda de la tresoreria, un macer i quatre escrivans). Aquesta junta era totalment independent del virrei i l'Audiència: s'encarregava de recaptar impostos i dirimia qualsevol conflicte o problema jurisdiccional dintre la reial administració. El transvasament de competències en matèria d'hisenda interessa

⁵⁰ Com s'indica a la *Novísima Recopilación*, t. III, tít. X, llei 1, «De la Real Audiencia de Mallorca»: «he resuelto cesen por ahora los oficios de Procurador General, y Bayle de la fortificación, y los demás de que no se hace mención especial en este decreto; y correrá lo que toca al Gobierno y Justicia por la Audiencia, y lo que mira a Hacienda, por un Intendente, o por la persona que yo nombrare; quien me dará cuenta de los censos y cargas que hubiere sobre las Rentas, para dar pronta providencia a la satisfacción de las que debieren pagar.»

⁵¹ J. JUAN VIDAL: *El sistema de gobierno en el Reino de Mallorca (siglos XV-XVIII)*, Palma de Mallorca: 1996, íd.: «El poder municipal de la capital mallorquina (siglos XIII-XVIII)», a DD.AA.: *Ajuntament de Palma, historia, arquitectura y ciudad*, Palma de Mallorca: 1998, i íd.: «Las finanzas mallorquinas en la época de los Austrias», a DD.AA.: *Hisenda reial i finances municipals (segles XIII-XIX)*, Palma de Mallorca: 1999.

⁵² Patiño (11-VIII-1715), «Noticia del Gobierno de Justicia, Política y Economía que había antes en el Reino de Mallorca, Ciudad de Palma y demás villas y lugares de la isla», AGS: GM, llig. 1.811.

des de la mateixa adjectivació del comissari com a superintendent general de les rendes reials. Aviat es delimitaren les seves funcions, com veiem a través de la instrucció de 1717⁵³. Fonamentalment controla i gestiona tot el que interessa la hisenda reial (delmes reials, drets, lluïmes, amortitzacions, drets de propietat...) i fa de jutge privatiu de la capbreuació (censos emfitèutics i de reialenc), en què assumeix el control de l'escrivania de la capbreuació general i reial i de les diverses escrivanies de l'illa. A més, s'encarrega de les aigües, els plets i les instàncies, els camins públics, la jurisdicció sobre la batllia de Palma, el coneixement de plets i instàncies sobre lluïmes, alous, amortitzacions, com també de totes les rendes generals (imposicions, tributs i gabelles de tota mena i interès per a la hisenda reial).

Perquè tinguem una primera aproximació al sistema de rendes del regne, resulta útil aquesta informació extreta de la «Relació de les Rendes que té S. M. en aquest Regne de Mallorca i Illa de Iviza, com les seves naturalesa» realitzada per Leonardo Martín al setembre de 1718⁵⁴.

«1. Rentas del Real Patrimonio.

»Frutos Ciertos:

»Censos.

»Diezmo de ganados: Los que tiene por administración la Ciudad de Palma de Orden de 30 de noviembre de 1699.

»Feudos de caballos: Por la obligación de algunos cavalleros deste reino que toca pagar a S. M. según las posesiones.

»Frutos inciertos:

»Diezmo de trigos y legumbres: Por arrendamiento.

»Diezmo de vinos.

»Diezmo de aceite y azafranes.

»Diezmo de ortaliza.

»Derecho de escribanías: Por el que pagan los que de esta clase se crían en sus ministerios.

»Bailías, mostesafías y ministerios de gaitia: Derecho de estos por la tercera parte de las penas que hazen pagar.

»Corrales reales: Derecho por el tributo que pagan los ganados de las villas que en ellos se recojen.

»Corredurías: Derecho de las rentas que hazen en las villas.

»Carzelerías: Derecho de lo que pagan los que entran en las cárceles.

»Ornos Reales: Por dos que S. M. tiene arrendados a las villas de Manacor.

»Laudimios: Son compras y transportaciones de heredades de alodio de S. M.

⁵³ «Instrucción de los casos y cosas en que debe conocer el superintendente de Mallorca...», ARM: LR, 99, ff. 110r-113r, ARM: Doc. Impresa (1718), i *Novísima Recopilación...*, cit., t. III, tít. X, llei 3.

⁵⁴ AGS: GM, 1.638.

»Amortizaciones: Derecho que pertenece a S. M. de los testamentos y sufragios que azen perpetuamente en vida i muerte.

»Fogaje: Pagando por este 8 sueldos de 7 en 7 años teniendo bienes equivalentes por 10 libras de arrendamiento?

»Derecho del 10 por 100 i contrabando: Unido ahora al cargo de administrador de aduanas.

»Aguas de la villa de Soller: Tributo que pagan por la que se vende de una zequi de dicha villa por arrendamiento.

»Secuestros: Producto de la Hacienda sequestrada del conde de Savalla que esta por arrendamiento.

»Extraordinarios: Parte correspondiente a S. M por venta géneros pertenecientes a presas que se hacen en las cosas i resultas de censos menudos.

»Patrimonio de Iviza: Por arrendamiento.

»2. Rentas Generales.

»Derechos de Aduanas por razón de 15% de géneros introducidos, extracción, habilitación de los introducidos y aumento en Mallorca e Ibiza.

»Renta de la nieve de Mallorca.

»Renta de aguardiente de Mallorca e Ibiza.

»Papel sellado.

»Tabacos.

»Salinas.»

Per a realitzar la seva tasca l'intendent disposava d'un secretari i un escrivà de la superintendència⁵⁵, com també d'una xarxa de subdelegats o administradors encarregats de rendes⁵⁶; també tenia un assessor per a assumptes de la intendència i per a l'arrendament de determinats impostos. Per a l'illa d'Eivissa es destinava un subdelegat de la intendència, un controlador de l'hospital i un administrador general de les salines d'Eivissa i Mallorca; els dos primers càrrecs van ser ocupats molt de temps per Pedro Navarro i Juan Bas, el primer d'ells germà de l'intendent Diego Navarro Jáuregui.

La relació dels fons del patrimoni reial a Mallorca enviada per Salvador de Pineda perquè Patiño informés el rei mostra com el major gruix són els delmes de grans amb 26.768 lliures, els drets de gabelles del Regne de Mallorca (hi destaca el dret del

⁵⁵ Miquel Llabrés, notari i escrivà de la superintendència general durant aquell període. Com indiquen les ordenances: «Tendréis facultad de elegir para Escribano de la Superintendencia cualquiera de los del Número de la Ciudad, Villa, o Lugar de vuestra residencia, o forasteros, si fuere de vuestra satisfacción, y de hacer que este, o los de vuestros Subdelegados entren en los Ayuntamientos a la notificación de los Autos que expidieréis...», J. A. PORTUGUÉS: *Colección general...*, op. cit., t. X, tít. I, p. 54.

⁵⁶ «Instrucció per los subdelegats de la superintendència, o administradors qui en la ciutat de Alcúdia, vilas y llochs de la part forana del regne de Mallorca han de tenir la administració y cuidado de la cobranza del dret real, novament imposat sobre la ayguardent y licors composts de ella. En conformitat de la ordre de la magestat despachada el 6 octubre 1717.» Instrucció del 8-VII i 11-XI-1717. ARM: Doc. Impresa (11-XI-1717).

«dinerillo» i el dret del vectigal mercantil), el dret de l'estanc del tabac i la gabella de la sal, amb un total de 51.533 lliures. A més, la reial hisenda de Mallorca rep diferents delmes arrendats en trenta-dos llocs distints de l'illa, en quantitat de 26.768 lliures mallorquines (una lliura equivaldria a set rals de plata i un dobler), a més de diversos drets, d'aigua, lleuda, fogatge, cavalleries, censos, lluïsmes i amortitzacions, l'import de les quals solia ascendir a unes vint mil lliures⁵⁷. Suculents eren els ingressos proporcionats per estany dels tabacs, i per les salines, al control de les quals es destinà un administrador general, al principi el comissari de marina Bernabé Ortega Sans.

Així mateix, dos impostos van marcar la recaptació borbònica: d'una banda, l'allotjament i utensilis i, d'una altra, la talla; ambdós van generar molta documentació. Recollint l'ordenança del 8 de febrer de 1719 que establí les normes de l'allotjament i utensilis de les tropes, s'havia format en la comptadoria del Regne un estat de l'import de l'allotjament i utensilis, que comprenia un any des de l'1 de desembre fins a la fi de novembre del 1720⁵⁸. Per a la intendència va ser una de les funcions clau la gestió d'un nou impost, l'única contribució, anomenada «talla» a Mallorca, que es trobà directament sota la seva autoritat des del punt de vista econòmic, administratiu i jurídic, al contrari d'altres impostos o rendes reials, que depenien d'administradors vinculats a l'administració central.

La talla «destinada a la subsistència de les tropes» era gestionada per la intendència. La carta de pagament era a les mans del tresorer, i se n'encarregava el comptador principal amb el vistiplau final de l'intendent: 32.000 pesos a 8 rals de plata antiga castellana. Els anomenats «cadastrers», dos oficials, recollien una relació anual dels béns seents de tot el regne i a la fi d'any es nomenaven quatre exactors (dos per a la ciutat i dos per als altres trenta-sis nuclis) encarregats de la recaptació una vegada publicades les cartes de pagament, amb una cobrança en deu terminis des de l'1 de febrer fins a l'1 de novembre. La primera talla, que va ser publicada el 27 d'octubre de 1717, es va cobrar per l'estimació i cadastre de divuit milions sis-cents setanta-cinc mil vuitanta lliures, divuit sous i nou diners. La part dels ciutadans de Palma i districte fou de 9.584.503 lliures i 3 sous repartits entre seglars i eclesiàstics. Pels béns de mercaders i homes de negoci de Palma, es pagaren 463.380 lliures. Per la part forana, contribuïen els habitants dels trenta-sis pobles tant seglars com eclesiàstics, amb 8.572.464 lliures, 15 sous i 9 diners. I pels béns de mercaders i homes de negoci, es pagaren 54.693 lliures⁵⁹. Si les comparem amb les de la publicació de 1741, les xifres no varien massa (9.103.451 lliures, 19 sous i 3 diners per a la ciutat

⁵⁷ Patiño (11-VIII-1715), «Noticia del Gobierno de Justicia...», AGS: GM, llig. 1.811.

⁵⁸ ARM: Doc. Impresa (1720), intendent Diego Navarro (31-I-1720).

⁵⁹ ARM: Arxiu Històric (AH), llig. 4.094 (desembre 1722), «Estado de las cuatro tallas que en cantidad de 32 mil pesos cada una se cobraron desde 1717 hasta 1721 para la manutención de las tropas del Rey, en el qual se manifiesta los avances que huvo en ellas, lo que están deviendo los exactores, lo que se gastó por causas comunes, pagado el Rey, y se dan algunas advertencias y providencias que deven executar la Ciudad y Parte Forana».

de Palma, i 8.292.737 lliures, 13 sous i 4 diners per a la part forana)⁶⁰. I és que cada vegada seria menys rendible aquest impost per a l'erari reial, que no augmentaria la quantitat inicial sol·licitada al llarg del segle.

Quant a l'exèrcit, era l'encarregat de la seva gestió i organització, i habitualment de la contractació de proveïdors i de la vigilància i coordinació del treball del comissari ordinador (el seu immediat dintre l'exèrcit, igual que ho era el comptador per a la hisenda), qui s'encarregava del control de queviures, dels guardamagatzems i dels proveïdors de subministraments, de la intervenció en contractes de proveïment de la hisenda reial, de la formació de deslliuraments, de la recepció d'informacions dels comissaris de guerra sobre les revistes i de la comunicació i transmissió permanent amb el comptador principal de la província⁶¹; a més, supervisava la tasca del comissari de guerra, en un nivell inferior, i s'encarregava de comptabilitzar recursos humans i materials. A més, el comissari ordenador es transformà sovint en intendent interí al llarg del segle XVIII davant situacions d'*interim*.

També, i encara que dependents del capità general, hi hagué d'altres oficials implicats en l'execució dels encàrrecs de l'intendent, com seria el cas del sergent major, el comandament directe més proper del regiment encarregat de repartir els sous i, habitualment, material. Tampoc no podem oblidar que el càrrec de corregidor oferí la possibilitat no només de controlar l'ajuntament sinó també de reforçar el seu poder com a intendent. Així, amb l'obertura del nou període borbònic eren eliminades diverses figures de l'anterior etapa: el contingut del veguer es traslladà cap al nou corregidor, el qual presidia l'ajuntament i, en la seva absència, ho feia el seu assessor o alcalde major; i els antics mostassafs⁶² es transformaren en una comissió de regidors triats anualment i encarregats de vigilar mercats i places, supervisar la qualitat dels productes i evitar el frau en les vendes i preus.

El primer intendent, Diego Navarro, després de la supressió definitiva del càrrec de veguer⁶³, el 22 d'octubre de 1718 prengué possessió del càrrec de corregidor de la

⁶⁰ ARM: AH, llig. 4.094, Llibre del cadastre Joan Baptista Mulet per la talla de 1741.

⁶¹ J. A. PORTUGUÉS: *Colección general...*, op. cit., t. X, pp. 392, 411, 412 i 415.

⁶² ARM: Doc. Imp. (24-X-1717), «que el oficio que havia en el antiguo gobierno llamado mostassaf, por ser de incumbencia parte del gobierno económico y político de esta ciudad, peculiar de su ayuntamiento, debe repartirse por meses entre los señores regidores como se practica en Zaragoza y Valencia, para que tenga el debido y certero cumplimiento esta real resolución en atención a la pronta providencia la economía de las plazas, abastos públicos, carnicerías, pescaderías, pan y todos los demás mantenimientos públicos, saber pesos y medidas y lo demás que toca, y pertenece es esta parte a dicho gobierno económico para evitar fraudes, nocivos y perjudiciales a la común y casa pública, así se nombra 4 regidores diputados, dos de los más modernos y otros dos de los más antiguos, a cuyo cargo corra esta incumbencia: D. Marcos Antonio Cotoner, marqués de Ariany, D. Matheo Gual Zanglada, D. Francisco Valero, y D. Ramon Zanglada, regidores de este ayuntamiento (...) y que puedan imponer penas y castigos establecidos en capítulos de la jurisdicción del mostassaf antiguo».

⁶³ AMP: Actes de l'Ajuntament (20-X-1718).

ciutat⁶⁴. Entre les novetats hi havia l'arca de tres claus de la ciutat, on es guardaren els productes de les rendes reials, de manera que quedés diferenciat allò que pertanyia a les rendes reials i allò que pertanyia al comú. Aquesta arca fou construïda en 1718 pel fuster Miquel Bosch i costà 331 rals i 10 maravedisos; les seves claus estaven a les mans de l'administrador, del comptador i del tresorer; i, cada mes, era reconeguda per l'intendent⁶⁵.

Apunts finals

Les tropes borbòniques encapçalades per d'Asfeld van respondre als cinquanta trets de canó d'Alcúdia amb una tàctica preparada i amb els reforços suficients per a fer-se amb la ciutat; a més, des del dia 19 se situaren esperant reforços per a assetjar Palma. El 2 de juliol l'illa ja era borbònica⁶⁶. A partir d'aquest moment, com una continuació del que s'havia iniciat a Barcelona, s'hi aplica un nou model del treball intencional, el seguiment del qual pot fer-se des del mateix desembarcament de tropes i el consegüent proveïment i control de l'exèrcit.

Producte d'aquesta primordial activitat van ser els diversos membres coordinats pel comissari ordinador i el de guerra, que supervisaren el proveïment dels regiments i que, durant un breu període de temps, van manejar utensilis, allotjament, etc., i van controlar els proveïdors, que proveïen l'exèrcit mitjançant arrendament, el qual en molts casos es convertia en sotsarrendament (hospital, queviures, vestuari, armament...). I tot això esdevé durant el període que anomenam «dels comissaris ordinadors».

En aquest petit treball només hem intentat visualitzar les escenes d'intendència relacionades amb la Guerra de Successió i els primers anys posteriors a aquesta. Plena de propòsit centralitzador i tenint com a objectiu la millora de l'efectivitat, la nova política administrativa borbònica s'inicia en aquells territoris conquistats que, alhora, serveixen de camp de pràctiques anterior a la sistematització realitzada en 1718. Amb la fi de la Guerra de Successió s'obre un nou període en què la incorporació del capità general i l'intendent-corregidor és paral·lela a la desintegració dels antics gestors del poder politicomilitar i econòmic de l'illa. A més, es crea un complex teixit de llarg a llarg de l'illa encaminat a un centre: la ciutat i els residents al palau de l'Almudaina, els quals van començar a orientar la seva política envers Madrid.

⁶⁴ AMP: Actes de l'Ajuntament (22-X-1718). «*Se hace llegar a Jorge Fortuny, veguer de la ciudad, en quien ha residido y reside la Jurisdicción Civil y Criminal, que de Orden de S. M había dignado a suprimir nombrando en su lugar un corregidor de esta ciudad, el Sr D. Diego Navarro, intendente general de la justicia, policía, hacienda y guerra del referido Reyno, expidiendo para ello el título y mandando.*»

⁶⁵ ARM: RP 887, ban (23-VI-1764).

⁶⁶ AGS: GM, 1.811, Carta d'Asfeld rebuda per Patiño el dia 22 a Barcelona.